

Republikánská antropologie jako komunita praxe. Mezi politickou ideologií Kuomintangu a formováním národa pomocí etnografického výzkumu v jihozápadní Číně

Jan Karlach

DOI: 1021104/CL.2023.3.04

Republican-era Anthropology as a Community of Practice:
Between the Political Ideology of the Kuomintang and Nation-Making
Through Ethnographic Research in Southwest China

Abstract

The article examines the work of the first generation of Chinese anthropologists, who emulated the late-Qing intellectuals in the indigenization of colonial science through contacts with European and American colleagues. The analysis is set against the backdrop of the historical, political and ideological context of the Republic of China (1911–1949). Although the Chinese historiography ex-post profiled the anthropologists as members of two competing schools, the article argues that they rather formed a fieldwork-oriented community of practice. Within this loose community, they opened up a discursive space not only for confrontation with their common enemy during the Second Sino-Japanese War but also for a critical interrogation of the racial assimilationist ethnic policies of the ruling Kuomintang. With their different approaches, the debates among them produced various conceptualizations of their common goal: a unified Chinese nation.

Key words

China, anthropology, ethnology, ethnography, Chinese nation, indigenization of science, community of practice

Acknowledgment

The author wishes to sincerely thank the two anonymous reviewers as well as his colleague Dr Jarmila Ptáčková for making this paper better through their inspirational comments. This research was funded by the Lumina Quaeruntur Fellowship for Prospective Researchers of the Czech Academy of Sciences under grant agreement no. LQ300211901. It is an outcome of the Oriental Institute's *Power and Strategies of Social and Political Order* research platform.

Contact

Mgr. Jan Karlach, Ph.D., Orientální ústav AV ČR, v. v. i., Pod Vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, Czech Republic; e-mail: jan.karlach@gmail.com.
ORCID iD 0000-0002-4770-3606

Jak citovat / How to cite

Karlach, Jan. 2023. Republikánská antropologie jako komunita praxe. Mezi politickou ideologií Kuomintangu a formováním národa pomocí etnografického výzkumu v jihozápadní Číně. *Český lid* 110: 349–369.
<https://doi.org/10.21104/CL.2023.3.04>

Úvod

Zárodky potřeby nahradit tisíciletý císařský sinocentrický model „Podnebesí“ (*tianxia*) novou koncepcí národního státu lze najít již v pozdní fázi vlády mandžuské dynastie **Qing**, kdy Čína v konfrontaci se světovými koloniálními mocnostmi výrazně zaostávala. Vše začalo snahou prominentních intelektuálů, kteří studovali v Japonsku, jež během reforem Meidži prodělalo svou vlastní vlnu modernizace, o integraci západního pojmosloví do čínského prostředí. Termín, který později nabyl mj. významu „národ“ (*minzu*), byl do čínštiny transplantován skrze japonský neologismus (*minzoku*) (Mullaney 2011: 23). Výraz v čínském textu poprvé použil Wang Tao v roce 1874 ve své rozpravě *O využití výhod západních věcí*, kde však *minzu* používá ve smyslu „etnikum“ (Wang [1882] 1963: 496). Zjednodušeně řečeno, počáteční debata ohledně přetvoření demograficky značně různorodého císařství v národní stát, která probíhala mezi koncem 19. století a Xinhaiskou revolucí v roce 1911, se odehrávala mezi dvěma protipóly. První tvořili tradicionalističtí intelektuálové – mj. Yan Fu, Kang Youwei a Liang Qichao –, ten druhý pak anti-mandžuská organizace Tongmenghui, v jejímž čele stál pozdější první prezident nově zformované Čínské republiky Sunjatsen.

Liang Qichao vycházel z Yan Fuovy teorie komunit (*qun*) rozpracované nejprve jakožto generativní i reflexivní pojetí vědeckých disciplín – tj. ohraničené skupiny jedinců, v nichž se produkuje vědění, ale které jsou schopny nahlížet i na sebe samotné za účelem sebetransformace (Jenco 2015: 147–168) –, kterou pak aplikoval i na ideu rodiny, rasy či státu (Liang [1896] 1999). Inspirován středoevropským pojetím národa jakožto etnokulturní jednotky mj. skrze dílo Johanna Kaspara Bluntschliho – tj. skupiny se společným územím, pokrevní linií, fyzickým vzhledem, jazykem, systémem písma, náboženstvím, ekonomickým životem a společnými zvyky a tradicemi (Liang [1903] 1999) –, Liang usiloval o tzv. široký nacionalismus (*da minzuzhuyi*), který do čínského národa (*Zhonghua minzu*) zahrnoval i jiné obyvatele než většinové Hany (Matten 2012: 78). V té době šlo o Mandžuy (Man), Mongoly (Meng), Tibetány (Zang) a čínskou muslimskou populaci (Hui) (Leibold 2007: 10–11). Sunjatsen, jenž v mládí pobýval na Havaji i v USA, viděl paralely mezi situací Číny a bojem Havajanů proti americké anexi a nadvládě bílé rasy (Gonschor 2017). Zároveň se ale silně identifikoval s americkým vědeckým rasismem, který pomalu přecházel ve vědeckou komunitou uznávanou eugeniku, jež nacházela oporu ve fyzické antropologii jakožto odnoži biologie (Cravens 1996). Sunjatsen zastával, slovy Lianga, tzv. úzký nacionalismus (*xiao minzuzhuyi*). Spolu se svými spojenci v Tongmenghui považoval za jediné právoplatné Číňany výhradně „rasu“ většinových Hanů (Matten 2012: 79–81), se kterou měly ty ostatní

splynout. Takto uzpůsobenou jednotu čínského národa považoval za jediné východisko z tlaku vnějších sil na porobení Číny způsobem, jakým k tomu došlo na Havaji ze strany USA. Syntézou dvou protichůdných pohledů Lianga a Sunjatsena došlo k vytvoření nového „tolerantního nacionalismu“ (ibid.: 84–85), jehož výsledkem byl nominálně multietnický stát. Sunjatsen se s vyhlášením Čínské republiky snažil rétoricky navázat na qingskou jednotu pěti výše zmíněných etnokulturních bloků pomocí koncepce „společné republiky pěti ras“ (*wuzu gonghe*; dále „pět ras“) (Feng 2014: 5–6), jejíž nová pětibarevná vlajka každou z nich reprezentovala.

Mezi léty 1916 a 1928 byla čínská politická moc uzurpována vlivnými klikami generálů. Po smrti Sunjatsena v roce 1925 stanul v čele oficiálně vládnoucího Kuomintangu (KMT) – Čínské národní strany (či „nacionalistů“) založené v roce 1919 – Generalissimus Čankajšek. Rozpadající se Čínskou republiku udržel za podpory zahraničních spojenců v určité podobě pohromadě, byť mu například k utvrzení suverenity nad Tibetem v důsledku neustále hrozící japonské invaze nezbyly armádní kapacity. Po roce 1932, kdy byl v severovýchodní Číně s podporou Japonců založen loutkový stát Mandžukuo, v jehož čele stanuly bývalé elity svržené dynastie Qing, byla existence nehanských obyvatel čím dál otevřeněji nahlížena jako dočasná. Jejich asimilace byla považována za jediný způsob udržení čínské teritoriální integrity. Výraz *minzu*, jenž původně označoval etnikum, tedy získal významy „rasa“ i „národ“. Oba významy se vzájemně podmiňovaly. Čankajšek tíhl k uvažování o Číňanech coby entitě propojující rasu s národem (*guozu*) (Mullaney 2011: 26). Národ viděl jako rozvětvený klan (*zongzu*), jehož páteř tvoří Hanové, kteří mluví jedním z dialektů čínštiny a hlásí se k příbuznosti s vládci významných čínských císařských dynastií. I změněná republikánská vlajka svým novým vzhledem evokovala jednotu a upozadovala rozmanitost. Čankajšek, silně ovlivněný dobovým evropským i americkým myšlením, přirozeně hledal pro svůj projekt oporu v západních vědách. Hlavní roli měla sehrát s koloniálním projektem přímo propojená antropologie.

Antropologii (*renleixue*) poprvé popsal Sun Xuewu ([1916] 2008) jakožto vědu založenou na darwinismu – koncepcí do Číny importovanou již Yan Fuem –, konkrétně na jeho odnož studující vývoj společnosti formulovanou Lewisem Henry Morganem. Rozdělil ji, patrně po vzoru Franze Boase (původem Němce) a jeho americké kulturní antropologie, na čtyři segmenty: fyzickou antropologii (*rentixue* – „nauka o lidském těle“), etnografii (*renxingxue* – „nauka o lidské nátuře“), etnologii (*renzhongxue* – „nauka o lidské rase“) a archeologii (*guwuxue* – „nauka o starobylých předmětech“). V čínském, ideologicky podmíněném porozumění jednotlivým dílčím částem tak v porovnání s Boasovým rozdělením nastal v první fázi

její indigenizace sémantický posun. Fyzická antropologie šla v podstatě na ruku rasové politice Kuomintangu, což se odrazilo v čínském přístupu k paleoantropologickému nálezu Pekingského muže (*Homo erectus pekinensis*) v severočínském Zhoukoudianu, na kterém se podíleli jak Číňané (hlavně Pei Wenzhong), tak i evropští a severoameričtí archeologové. Nález postavil jeho širší geografickou oblast do pozice jedné z kolébek lidské rasy. Následně jej historik a odborník na buddhismus Xiong Shili interpretoval jako primordiálního Číňana pokrevně spjatého s mytickým Žlutým císařem. Všechna etnika obývající prostor Číny tak byla – a podle současné státní ideologie stále jsou – nahlížena jako pocházející z jednoho společného genetického předka (Yen 2014). Toto domnělé genetické propojení všech „pěti ras“ pomohlo vyobrazit zamýšlený proces asimilace, ze kterého by vyvstala pouze rasa Hanů-Číňanů, jako svého druhu návrat ke kořenům pomyslné dávné jednoty. Kromě biologické příbuznosti byla neméně důležitá i ta kulturní.

Tou se nejprve zabývala folkloristika (*minsuxue*), která poměrně hladce navazovala na čínský císařský způsob deskriptivního popisu krajových zvyků, popěvků či oblečení (viz Hostetler – Wu 2022). Téměř o patnáct let dříve než Sun Xuewu, Lin Shu – překladatel bez znalosti cizích jazyků a pracující s podstročnickými, které mu předpřipravili jeho spolupracovníci – parafrázoval anglický překlad díla *Völkerkunde* rakouského folkloristy Michaela Haberlandta (1898), kterému dal titul *Nauka o druzích lidí* (Lin – Wei 1903). Pozdější orientaci na lidovou slovesnost ovlivnilo Májové hnutí (Wu Si yundong) v roce 1919, které vzniklo jako reakce na Versailleské mírové dohody, kde čínská delegace nedosáhla svých cílů, tedy zrušení velmocenských (včetně japonských) aktivit a výsad v Číně. Jeho předchůdcem i současníkem bylo Hnutí za novou kulturu (Xin wenhua yundong), jež se zasazovalo o opuštění konfuciánských tradic a přijetí kultury ovlivněné Západem, která byla považována za moderní a pokrokovou. Podobně jako se za českého národního obrození městská intelektuální elita v „národním zájmu“ (Hroch 1999) snažila hledat kulturní inspiraci mimo městská centra, elita čínská usilovala o totéž v příhraničních oblastech obývaných nehan-skými etniky zdánlivě neovlivněnými konfucianismem (Mullaney 2011: 57; Zhong 1994). Tato představa spíše odrážela zbožná přání folkloristů, jelikož mnohá tato etnika během dlouhých staletí konfrontací s císařskou Čínou částečně včlenila prvky konfucianismu do svých vlastních kosmologií (viz Whittaker 2008). Čínská intelektuální elita, která studovala na vyhlášených asijských, evropských a amerických univerzitách, se následně ve 20. letech zasloužila o překročení limitů folkloristiky a etablování sociokulturní antropologie na úroveň té fyzické, se kterou se začala posléze prolínat. Historicko-antropologická analýza vývoje škol čínské antropologie, etnologie

a sociologie během 20., ale především 30. a 40. let, je hlavním předmětem zájmu této stati.

Teoreticko-metodologická východiska

Historický, politický a ideologický kontext vlády Čínské republiky před jejím ústupem na ostrov Taiwan (1949) je zásadní pro porozumění formulaci východisek a cílů čínské antropologie a příbuzných disciplín. Čínská historiografie zkoumající počátky antropologie v republikánském období *ex post* rozdělila praktikanty disciplíny na Severní (Beipai) a Jižní (Nanpai) školu. Toto rozdělení proběhlo především podle historicko-geograficko-ideologické linie. Jižní je považována za konzervativní státní školu fungující pod patronací KMT, a tudíž poplatnou dobové ideologické linii. Severní je nazírána jako pokroková škola (byť zpočátku *de facto* sponzorovaná ze zahraničí) kriticky nahlízející na praktiky KMT a později realizující projekt rozpoznání národností (*minzu shibie*) poté, kdy Komunistická strana Číny (KS Číny) ovládla čínskou pevninu po vítězství v občanské válce. Rozdělení na sever a jih též kopíruje politické rozdělení země ze 40. let, kdy sever ovládala KS Číny a jih KMT. Můj hlavní argument přináší kritický pohled na toto dichotomní dělení. Jako alternativu navrhuji pojímat čínskou antropologii a s ní provázané vědy jako (mezi)národní a transgenerační komunitu praxe (*community of practice*), navenek zdánlivě rozdělenou, ale vnitřně ambicemi a posláním přesto jednotnou.

Původní vymezení komunity praxe ji pojímá jako skupinu lidí, kteří sdílejí vášeň pro určitou činnost a skrze pravidelnou interakci se snaží zlepšit své schopnosti. Identita takové skupiny je pak definována především sdílenou doménou zájmu, ke kterému se každý jedinec svým členstvím zavazuje. Sdílené kompetence ji pak odlišují od ostatních lidí či skupin (Wenger-Trayner – Wenger-Trayner 2015: 1–2). Antropologové rozvíjející tuto teorii, která je orientována především na didaktiku – tj. získávání a předávání vědomostí v určitém oboru –, za poslední tři dekády zkoumali různá řemesla či zaměstnání. Postupem času došlo k jistému zamlžení a homogenizaci její definice, která začala plnit funkci až univerzálně aplikovatelného rámce. V reakci na to se někteří autoři snažili její pojetí rozrůznit a kategorizovat (viz Amin – Roberts 2008). Dosavadní výzkum však, možná překvapivě, věnoval velmi málo prostoru analýze praxe samotných antropologů ve smyslu Liang Qichaova důrazu na sebenazírání.

Samotná antropologická praxe, kterou jsem sdílel s místními kolegy v jihozápadní Číně během vlastních, reflexí podmíněných terénních výzkumů mezi nehanskou populací, kdy jsem doslova „používal tělo stejným způsobem jako ostatní ve stejném prostředí“ (Grasseni 2007: 205),

mi umožnila lépe pochopit myšlení čínských společenských věd a jeho konstituci. V tomto procesu poznávání hrál zásadní roli i vývoj mé vlastní epistemologie, který se pozoruhodně podobal některým případům čínských republikánských antropologů putujících mezi různými pojetími disciplín. Během svých vysokoškolských studií v Praze jsem byl nejprve disciplinován jako sinolog s výraznou orientací na text a od něj odvozenou historicitu. Během postgraduálního studia v Hongkongu jsem však získal teoretickou a praktickou průpravu z oblasti sociální antropologie. Pojetí jejího zásadního komponentu, tj. etnografického terénního výzkumu vycházejícího přes mé školitele z britské koloniální tradice, bylo navíc výrazně odlišné od českého, které bylo do nedávné doby zaměřeno téměř výhradně na (národní) introspekci a výrazně oproštěno od teoretických diskusí (Balaš 2018). Výzkum „těch druhých“ v jihozápadní Číně pro univerzitu v Hongkongu a následný návrat na českou akademickou půdu zformoval mou vlastní epistemologickou asambláž. V ní se propojily přístupy k disciplínám z minulých koloniálních a současných evropských, amerických a čínských linií vědění, navíc na intersekcii filologie a společenských věd. Má vtělená zkušenost tak představuje měřítko pro mé nahlížení na čínskou antropologickou komunitu praxe, ve které se výrazně zrcadlí vlastní čínské pojetí vědecké disciplíny jakožto vědomostní komunity (Jenco 2015). Následující datová část tohoto článku rozdělená do tří částí pracuje především s diskurzivní analýzou historických materiálů, ať již samotných výstupů práce antropologů, tak i jejich publikovaných deníků, článků, korespondence či terénních zápisků. Výslednou analýzu a shrnutí přináší závěrečná diskuse.

Severní a Jižní škola

Takzvanou Jižní školu v republikánském hlavním městě Nankingu založil Cai Yuanpei. V roce 1926 zavedl čínský výraz *minzuxue* – ambivalentní termín odkazující ke studii jak národa, tak etnických skupin – pro etnologii. Cai byl zkraje dvacátého století členem Tongmenghui. Studoval filozofii, psychologii a dějiny umění na Universität Leipzig v Německu. Po návratu přijal pozici dočasného ministra školství v nově vzniklé republice a v letech před Májovým hnutím následně funkci ředitele Pekingské univerzity. Svůj náhled na etnologii získal prostřednictvím německé střeoevropské tradice – té, jež původně nepracovala s rasami, ale s lidem (či etnikem) jakožto konstituentem národa (vše *Volk*) –, která sahala až do první poloviny osmáctého století. V té době němečtí vědci prováděli demografický průzkum na Dálném východě na pozvání imperiálního Ruska. Svou praxi nazývali „*Völker-beschreibung*“, tedy „psaní o populacích“. Předchůdkyní etnografie jakožto zásadní složky kulturní antropologie byla v tomto kontextu lid-

ská geografie (Vermeulen 2008). Výraz „*Völkerkunde*“ propojil s latinským výrazem *ethnologia* středoevropský polyhistor a polyglot Adam František Kollár. Podle něj byla etnologie *notitia gentium populorumque*, šířeji „věda lidí a národů, tedy ono studium učených lidí, v němž se ptají po původu, jazycích, obyčejích a ústavech různých národů a konečně o otčině a starověkých sídlech, aby mohli lépe soudit národy a lidi v jejich vlastní době“ (Vermeulen 2006: 132). Cai Yuanpei ve svých krátkých spiscích nejenže stručně nastínil genealogii etnologie, ale postavil ji na stejnou úroveň s kulturní antropologií vedle antropologie fyzické (Cai 1962). Ve svých textech zavedl čínský výraz pro etnografii (*minzuzhi*)¹, jenž vznikl přímým překladem německého výrazu *Völker-beschreibung*. Podobně jako u folkloristiky se v Caiově pojetí etnologie odrážely prvky tradiční konfuciánské vzdělanosti orientované především na studium a předávání textů. Roucho konfuciánského učenice však vyměnil za oblek s kravatou.

V roce 1928 Cai spoluzaložil instituci Academia Sinica (Zhongyang yanjiuyuan) a následně stanul v jejím čele. Ve stejném roce vznikl v jejím rámci Institut historie a filologie (Lishi yuyan yanjiusuo), jehož vedením byl pověřen Fu Sinian, jeden z vůdců Májového hnutí. V institutu bylo i oddělení etnologie, později rovněž pracoviště kvalitativní i fyzické antropologie. Fu ([1932] 2011) po založení Mandžukua spěšně zkompiloval text s názvem *Pracovní verze nástinu historie severovýchodní Číny*. Byl dialekticky namířen proti japonské propagandě a měl dokázat, že tento Japonci okupovaný region byl odjakživa integrální součástí Číny (Yen 2012: 145). Etnologové pracující ve státní instituci přijali za své univerzalistické předpojatosti dobově vlivné teorie difuzionismu, která zdůrazňovala důležitost migrace a interakce mezi společnostmi různých etnik. Jednotlivé kultury měly pocházet z jednoho nebo několika málo sdílených center, od kterých se „odstřeďovala“ v čase a prostoru a ovlivňovala tvorbu kultur nových. Difuzionismus byl postaven proti lineárnímu darwinistickému kulturnímu evolucionismu. Teorie Lewise H. Morgana byla difuzionisty kritizována jako etnocentrická a postrádající historické porozumění kulturnímu vývoji.² Etnologové se tak soustředili především na diachronní etnohistorii – tedy na obsah autoritativních historických textů jakožto základu pro současnost – prolnutou s výrazně deskriptivní a pozitivistickou etnografií s úkolem najít předmoderní kořeny čínského, rasově pojatého národa (Malighetti 2019: 3). Jakožto státní instituce měla za úkol vědecky podchytit národní

1 Pro etnografii se v menší míře též používal výraz „rasografie“ (*renzhongzhi*), jenž reflektoval dobové ideologické klima.

2 Dle Reeda (1961: 375) je však pohled difuzionismu na kulturní změnu téměř identický s kulturním evolucionismem, jen nevidí tento vývoj jako lineární, nýbrž jako rozptýlený.

integraci, která by odůvodnila následnou potřebu asimilace. Směr výzkumu provozovaný ve státní instituci tak byl značně ovlivněn a omezen ideologicky podmíněným viděním lokálních kultur, které skrze čas a prostor ústí do jednotné rasy vystavěné okolo hanské většiny.

Wu Wenzao byl hlavní postavou tzv. Severní školy, která aplikovala metody sociologie především na venkovské komunity (Wang 2005: 183). V roce 1923 odjel do USA na Darmouth College a Columbia University, kde inspirován přednáškami Ruth Benedictové a pod vedením difusionisty Franze Boase získal sociologický titul. Po návratu do Číny tak začal antropologii, která až do roku 1948 nebyla samostatnou vědou, vyučovat v rámci sociologie na pekingské Yenching University – nestátní instituci založenou americkými křesťanskými misionáři –, kde přijal v roce 1929 místo profesora (Wang 2017: 95; Yen 2012: 195). Wu (1932) sepsal esej *Kulturní antropologie*, ve které popsal evolucionismus i difuzionismus – tedy ontologii svého školitele – jako překonané směry, navíc zatížené eurocentrismem. Směřoval tak k funkcionalismu a strukturalismu. Díky Wuovi na Yenching Univerzity krátce působili funkcionalisté Robert Ezra Park a Alfred Radcliffe-Brown. Provázání sociologických a antropologických teorií z amerických a britských škol funkcionalismu se protnulo ve Wuově metodologii „studie komunit“ (*shequ yanjiu*), tedy jednotek na úrovni sousedství či vesnice, jejíž poznatky byly podle něj zobecnitelné na vyšší celek (Wang 2017: 96, 99; Wang 2020: 11; Yen 2012: 199, 202–203). I v tomto pojetí patrně rezonoval odkaz Yan Fua – jím formulovaných studií komunit (*qunxue*) jako reflexe britské sociologie (Jenco 2015: 148) – a Liang Qichaa, kteří kladli důraz jak na vědomostní kolektivy, tak i na společenskotvorné politické komunity.

Nejvýznamnějším Wuovým studentem, který zásadně ovlivnil čínskou sociologii, antropologii a jejich teoretizaci identity čínského národa až do dnešních dnů, byl Fei Xiaotong. K magisterskému titulu z Tsinghua University, kam nastoupil v roce 1933, Feie dovedli otec eugeniky s čínskými rysy Pan Guangdan (viz Chung 2014) a ruský emigrant před ruskou bolševickou revolucí Sergej Michajlovič Širokogorov, který jej zasvětil do terénních metod. Širokogorov pocházel z učené rodiny lékaře a v mládí studoval v Petrohradě a v Paříži. Fei později označil Širokogorova za velice autoritativní osobnost a polyhistora, jenž na něj měl vůbec největší vliv (Sirina – Zakurdaev 2016: 20). Širokogorov je znám svou vlivnou verzí teorie *etnosu*, jejíž počátky sahají právě do petrohradského intelektuálního a institucionálního prostředí. Jednu z jejích prvních podob v roce 1908 ve svém článku *Etnografie a její úlohy (Etnografija i jejo zadači)* načrtl za pomoci řeckého výrazu (ἔθνος) Nikolaj Michajlovič Mogiljanskij, Ukrajinec a pozdější exulant v Praze. Ten proslul zejména etnografickou prací ve své domovině, ve které poukazoval na kulturní charakteristiky odlišující Ukra-

jinu od Ruska. Podrobně ji rozvedl o osm let později, kde *etnos* definoval jako uskupení jednotlivců tvořící celek na základě společných fyzických rysů, společného historického osudu a společného jazyka. Tyto předpoklady viděl jako základ, na němž může *etnos* postavit svůj společný světový názor, spirituální kulturu (Alymov 2019: 2–3). Širokogorov na Mogiljanského navázal rozvinutější definicí *etnosu* jakožto skupiny lidí, která mluví společným jazykem, uznává svůj společný původ, vykazuje společné zvyky, způsob života a soubor tradic, jež uctívají a chrání, a zároveň se ve všech těchto charakteristikách odlišují od jiných skupin (Širokogorov 1923: 13). Jeho holistická teorie kombinující jak kulturní, tak biologické prvky v náhledu na mezispolečenskou komunikaci překročila nejen hranice Číny, ale i celé Eurasie, a následujících sto let nabyla vlivu a významu po celém světě (Anderson – Arzyutov 2019). Širokogorov se nevázal k žádné tradici. Spolu se svou ženou byli v podstatě solitéry, kteří po Sibiři, kde studovali Evenky, našli svůj domov v Číně, kde Širokogorov posléze působil na několika významných institucích.

Širokogorovova teorie rezonovala s funkcionalismem a strukturalismem (Sirina – Zakurdaev 2016: 24) a v rané fázi Feiovy kariéry se tak protнула s vlivem Bronisława Malinowského, ke kterému Fei na London School of Economics doporučil Wu Wenzao. Fei pod jeho vedením v roce 1938 obhájil svou dizertaci, ve které se věnoval studiu komunity hanské vesnice ve své domovské provincii Jiangsu (Fei 1939a) a kterou sám Malinowski považoval za dílo zásadního významu. Synchronně orientovaní antropologové tak nehledali a nedokumentovali prvopočátky kultur a jejich projevy zachované do současnosti. Soustředili se na kontextualizované projevy kultur a interakci jejich identit v současnosti. Ve 30. letech tak Wu a jeho studenti syntetizovali kulturní partikularismus Franze Boase, jenž tak zásadně ovlivnil téměř všechny čínské antropology a etnology, lidskou ekologii amerického průkopníka sociologie a zakladatele chicagské školy Roberta Ezry Parka, strukturalisticko-funkcionalistickou antropologii Bronisława Malinowského a britský strukturální funkcionalismus Alfreda Radcliffe-Browna.

Mnohé metody běžné v koloniální antropologii provozované jejich zahraničními kolegy, především proaktivní terénní výzkum, v císařské Číně téměř neexistující – nucený pobyt mezi nehanskými obyvateli příhraničních regionů byl tehdy značně neoblíbeným trestem –, byly v Číně naprosto novum. Pokud byla objektem zájmu čínských vědců nehanská etnika, stránky textů antropologů a některých etnologů obsahovaly text či tabulky s výsledky měření tělesných dispozic účastníků jejich výzkumu. Objevovaly se i bezprecedentní záznamy marginálních nečínských jazyků. Evropská tradice znala záznamy o všemožných jazycích obyvatel vně či

za hranicemi antických státních útvarů již od dob Hérodota, v té čínské však téměř neexistovaly. Styčným bodem byly naopak záznamy o prostředí, ve kterém antropologové pracovali – byly však ve srovnání s minulostí mnohem detailnější. Středobodem prací a zásadním pojítkem s císařskou tradicí pak byly příbuzenské diagramy. Pozoruhodně kompatibilní s tradičními čínskými praktikami vedení rodinných stromů (*zupu*), které živily důležitost kultu předků a představovaly tepny císařské byrokracie, znázorňovaly tyto příbuzenské stromy i ve funkcionalisticko-strukturalistické antropologii jakousi páteř společnosti, od které se následně odvíjely dílčí části, jako například společenská hierarchie či ekonomická produkce. Funkce (a hlavně dysfunkce) některých těchto konstituentů byla předmětem analýzy, která tak v případě antropologie šla za hranice pozitivisticko-deskriptivního pojetí etnografie zastávaného některými etnology a etnohistoriky.

Jihozápadní Čína jako laboratoř utváření národa

Významným milníkem byla práce Ling Chunshenga, který dříve studoval v Paříži u Marcela Mause a Paula Riveta. Na své nabyté poznatky kriticky nahlížel skrze východiska německé etnologie (Wang 2017: 102). V roce 1930 se prostřednictvím svého zaměstnavatele, státní instituce Academia Sinica, vydal na několik měsíců na čínský severovýchod, kde v povodí řeky Songhua zkoumal tamní etnikum Hezhenů (Nanaiů). Wu Wenzao označil Lingovu ([1934] 2012) práci za první čínskou vědeckou etnografii splňující nejnáročnější kritéria (Chen – Xian – Cao 2008). Po vzniku Mandžukua však čínští vědci ztratili do této oblasti přístup. Tibet byl mimo dosah státní moci a severozápad Číny byl pod vlivem Sovětů, kteří tam zaváděli svůj vlastní model národnostní politiky (Klimeš 2008), proto se zaměřili na jedinou zbývající možnost: vnitrozemský čínský jih, především pak na nesmírně etnicky různorodý jihozápad.

Fei se stal vůbec prvním čínským držitelem magisterského titulu antropologie z domácí univerzity. V roce 1935 odjel se svou manželkou, čerstvě vystudovanou socioložkou Wang Tonghui, na svůj první terénní výzkum do oblasti Guangxi k etniku Yaoů. Inspirováni **Širokogorovem a jeho důrazem na společný původ etnických skupin**, Fei a Wang představili ve výsledné práci svůj vlastní čínský ekvivalent západního termínu pro nepolitickou etnickou skupinu. Označovali ji výrazem *zutuan* (Fei – Wang [1936] 2016), tedy doslova „uskupení pokrevních linií“. Fei se soustředil na ekonomický a sociální život Yaoů v rámci studií komunit. V podstatě tak položil základ své budoucí orientaci na strukturalisticko-funkcionalisticky zakotvenou ekonomickou antropologii. Jeho první terénní zkušenost v Guangxi však dopadla tragicky, když při pozdně večerním přechodu yaoského území

spadl do pasti na tygry a vážně se zranil. Jeho žena během hledání pomoci v těžko dostupné oblasti zahynula po pádu ze svahu. Feie samotného pak zachránili místní. „Je to pramen broskvových květů, jenž překypuje přátelstvím a bratrskou láskou,“ zakončil Fei (2017: 102) srdceryvnou písemnou výpověď, ve které se kromě truchlení nad ztrátou života své manželky snažil ochránit oblast Yaoshanu před negativní stereotypizací tím, že ji pomocí specifického čínského výrazu připodobnil k utopické společnosti. Tato rána jej poznamenala, ale nezastavila jeho profesní vývoj. Feiovým cílem bylo následně vytvořit typologii čínských vesnic tvořících dílky makrokosmu čínské společnosti (Yen 2012: 217).

V roce 1937 vypukla druhá sino-japonská válka a hlavní město Číny se včetně významných vzdělávacích institucí a jejich zaměstnanců přesunulo z Nankingu do Chongqingu v jihozápadní Číně. Academia Sinica měla kromě nového hlavního města pobočky od Guangxi až po Yunnan, Yenching University našla azyl v sečuánské metropoli Chengdu. Vědci tak byli mnohem blíže subjektům svého výzkumu. Z pohledu některých intelektuálů představoval jihozápad skrytou tikající bombu, jelikož desítky milionů jeho obyvatel, z podstatné části nehanských, vůbec nebyly součástí „pěti ras“. Zdejší obyvatelé byli považováni za „slabé a malé rasy“ (*ruoxiao minzu*), kterým čínské režimy po staletí vládly skrze tamní tvárné bikulturní elity napojené pomocí tributárních vztahů na císařský dvůr v rámci režimu místních vládců (*tusi zhidu*) (Karlach 2014; 2016). S přerodem císařství v republiku volali někteří z těchto místních vládců po jejich větším zapojení do struktury nového státu. KMT však v oblasti imitoval císařský model. Snažil se vychovávat své bikulturní elity, prostředníky mezi vládou v Nankingu a místním obyvatelstvem. Leng Guangdian, yiský místní vládce a aristokrat ze severní části oblasti zvané Liangshan – ležící v Sečuánu, ale pod výrazným vlivem generálů z odštěpené provincie Xikang –, dostal skrze konexe příležitost vystudovat vojenskou akademii Whampoa v Nankingu (Rodriguez 2017: 569–570). Byl též znalcem místních poměrů, amatérským folkloristou a etnografem. Společně s dalšími zástupci elit, například s místní vládkyní Gao Yuzhu z Yongshengu v provincii Yunnan, orodoval za přiřazení „rasy“ Yi-Miao – autonymu vytvořeného pomocí kombinace dvou generických císařských exonym pro nehanské obyvatele příhraničních oblastí – k pěti již existujícím. Výsledkem mělo být jejich oficiální uznání za právoplatné občany Čínské republiky.

Ačkoliv tento termín nikdy sám nepoužil, Cen Jiawu (řazený k Jižní škole) v tomto směru dokonce neoficiálně navrhl model, který by se dal nazvat „republika devíti ras“ (Mullaney 2011: 76, 79). Cen, ovlivněný Morgano-vým evolucionismem s prvky difuzionismu, našel k této myšlence inspiraci v čínské starověké *Knize dokumentů* (*Shujing*). Všiml si v ní uvedených devíti

generických exonym označujících nehanské obyvatele žijící v teritoriích prstenců tvořící Podnebesí. Tento model přejal a přizpůsobil současnosti (viz Cen 1984: 35). Nic z toho se však neujalo. Pro Fei Xiaotonga byl jihozápad země kulturní laboratoří *par excellence* (Yen 2012: 216), kde s kolegy mohl v terénu ověřovat své hypotézy. Výsledkem pak měl být, v souladu s přáním Lenga a Gao, soubor prací vědecky zdůvodňující nutnost přítomnosti obyvatel jihozápadu v oficiální etnické skladbě Čínské republiky.

Velká debata

Japonská hrozba, tj. možné rozdělení země v případě porážky ve válce, a rozdílná východiska antropologů v cestě za společným cílem se zrcadlily v debatě, kterou zkraje roku 1939 započal svým článkem nazvaným *Čínský národ je jeden* Gu Jiegang ([1939a] 2016) – historik a folklorista Májového hnutí (Zhong 1994), jenž se dlouhodobě orientoval na studium muslimských Huiů obývajících severní a severozápadní Čínu. Gu viděl nebezpečí v postupné profilaci nehanských obyvatel jakožto svébytných etnokulturních a teritoriálních bloků. Ve své práci kladl důraz na pokrevní příbuznost čínských etnik, byl však proti rasově-kulturnímu asimilačnímu projektu KMT postavenému na exkluzivitě většinových Hanů. V tomto svém článku volal po deetnizaci celého národního projektu a jeho následném nahrazení politickým závazkem vůči vnitřně různorodému, ale navenek jednotnému a jedinému čínskému národu (Jenco 2019). Požadoval tak politizaci jednotné čínské národní identity se zachováním jakési strategické nejednoznačnosti – nezdůrazněnou různorodostí a prohlašovanou jednotou. Do debaty se zapojil Fu Sinian, jenž Guovi odepsal, aby zacházel s výrazy pro národ (*minzu*), příhraničí (*biandi*) a jeho obyvatele (*bianren*) opatrně, především kvůli pejorativním konotacím, které by je mohly odcizit od společné jednoty. Už jen za náznak existence více „ras“ v čínském národě, než ustavovala oficiální ideologie, Fu Gua v soukromé výměně názorů rádně vyplínil (Yen 2012: 151n28). Siam, spojenec Japonců, totiž v témže roce změnil své oficiální jméno na Thajsko. Po celém jihozápadě žilo početné etnikum Daiů historicky i jazykově příbuzné Thajcům. Fu Sinian se obával opakování osudu Mandžukua, kdy tlak japonské propagandy by mohl vyvolat snahy o „navrácení“ těchto oblastí Thajsku (Fu [1939] 2003: 205).

Guovy obavy rezonovaly s antropology pracujícími pro státní instituci, především pak s Cen Jiawuem a Rui Yifuem. Narazily však u Fei Xiaotonga. Ten Guovi vyčetl pro období Čínské republiky poněkud příznačné matení pojmů, konkrétně záměnu výrazu pro „národ“ (*minzu*) za „stát“ (*guojia*). Fei ([1939b] 2016: 65) dále argumentoval subjektivním cítěním (*zijue*) každé etnické skupiny, které by v kombinaci s imperativem jednotného čínského

národa mohlo působit proti zájmu soudržnosti. Jednota dle Feie mohla být dosažena pouze politickou a ekonomickou rovností pro všechny etnické skupiny, která je povede k sounáležitosti s vlastí a k odmítnutí separatismu podporovaného nepřítelem. Gu Feiovi odepsal, že sice nemá socio-antropologické vzdělání, a tím pádem ani schopnost uvažovat v intencích jemu neznámých teorií, ale že ve složitých časech pocítil potřebu urychleně jednat. Podle něj by měl být národ skupinou lidí majících citění sounáležitosti (*you tuanjie xingxu de renmin tuanti*) a sdílejících radosti i strasti (*gong anle, tong huannan*). Jejich jazyky, kultury a fyzické charakteristiky by se tak mohly, vzhledem ke své druhotné povaze, mísit bez zábran (*hunhe wujian*) (Gu [1939b] 2016: 76). Gu zdůraznil svou motivaci vlastní zkušeností ze severozápadní Číny: „Když jsem viděl [masový hrob obětí konfliktu mezi Huii a Hany], zlomilo mi to srdce. Za toto vše může výraz *minzu*.“ (ibid.: 78) Fei již neodpověděl, debata pro něj byla příliš politická a on se chtěl především soustředit na svou práci.

Když Wu Wenzao přijal v roce 1940 vládní pozici v Chongqingu, ihned postavil Fei Xiaotonga do čela výzkumné stanice, která nejprve sídlila v yunnanském správním sídle Kunmingu při tamní univerzitě. V důsledku následného poškození prostoru kampusu Yunnanské univerzity japonskými nálety se skupina musela nedobrovolně přesunout do města Chenggong (dnes součástí Kunmingu), do tamního třípatrového pavilonku (původně Kuixingge, následně Kuige). V poměrně spartánských, ale údajně o to více kolegiálních podmínkách, se zde tísnilo deset stálých členů. Mezi nejvýznamnější externisty patřili Wuův chránělec Lin Yaohua, jenž dříve pod vedením Radcliffa-Browna získal magisterský titul na Yenching University a později pod Malinowského žákem, Novozélandanem Raymondem Firthem, také doktorát na Harvardově univerzitě (Malighetti 2019: 3–4). Li Anzhai, jenž nebyl přímo chránělec, ale udržoval dobré vztahy s Wuem, se stal průkopníkem čínské tibetologie. Tibet si romantizoval. Spolu se svou ženou Yu Shiyu přijali tibetská jména, nosili tibetské oděvy. Na rozdíl od většiny svých kolegů si také osvojili i tibetský jazyk. Li měl velmi dobré vztahy s Alfredem Kroeberem a Robertem Lowiem ze svého pobytu na univerzitě v Berkeley a později s Edwardem Sapirem díky pobytu na Yaleově univerzitě (Yen 2012: 204–205). Všichni byli přívrženci kulturní antropologie ve stylu Franze Boase. Li provedl tříletý terénní výzkum (1938–1941), nejdelší v historii čínské antropologie, v tibetském Labrangu (provincie Gansu) (ibid.: 226). Li ([1944] 1946) se svým dílem stavěl proti asimilaci. Naopak byl zastáncem potřeby praktické, dialogické sociální práce v příhraničních regionech (*bianjiang shehui gongzuo*).

Výsledné práce této široké skupiny vědců, z nichž některé později nabyly světového významu (např. Lin 1961), neměly v podmínkách formovaných

jak válkou, tak složitým terénem jihozápadní Číny, patřičnou odezvu ve vládních strukturách. Proto se Leng Guangdian paralelně snažil působit na vládu skrze své kontakty. Před podzimními volbami v roce 1947 zformoval Petiční delegaci prosazující politickou účast Yiů na správě provincie Xikang (Xikang Yizu canzheng qingyuantuan). V srpnu byl schopen její manifest osobně předat Čankajškovi, který ji podpořil. V listopadu byl Leng spolu s jeho pobočníky skutečně zvolen do Národního shromáždění Čínské republiky (Guomin dahui) (Rodriguez 2017: 577–579; Wen 2018). Během své krátké přítomnosti ve vládě však nedostal příležitost přinést zásadní změnu v nahlížení na obyvatele jihozápadu. Na podzim roku 1949 KMT prohrál občanskou válku s KS Číny. Poslední letadla zajišťující ústup na tichomořský ostrov Taiwan odlétala na počátku roku 1950 z Liangshanu (Yang 1992), přesněji z jeho správního sídla Xichangu, *de facto* posledního kuomintangského hlavního města na pevnině.

Diskuse a závěr: Čínská antropologie jako vědomostní komunita národotvorné praxe

Indigenizovaná a ve velké míře ze středoevropských zkušeností vycházející čínská etnologie a sociální antropologie byla, na rozdíl od koloniálních mocností expandujících vně svá teritoria, směřována dovnitř hranic vznikajícího národního státu – podobně jako český „národopis“. Politická elita Čínské republiky však internalizovala principy západního kolonialismu, které po jejich indigenizaci měly sloužit k asimilaci veškerých nehanských obyvatel do jednotné čínské rasy. Ač měli hrát roli prostředníků mezi subjekty svého výzkumu a politiky KMT, kteří usilovali o asimilaci nehanských obyvatel, drtivá většina čínských antropologů a etnologů měla mnohem blíže právě k těm, se kterými se denně potkávali během terénní práce. Tuto skutečnost dokazují například proti-asimilační sentimenty Gu Jiaganga k Huiům, Fei Xiaotonga k Yaoům či Li Anzhaie k Tibetanům. Jedinou výjimkou v mnou prezentovaném materiálu byl Fu Sinian, jenž ovšem převážně neprováděl terénní výzkum, ale orientoval se téměř výhradně na text. Byl tudíž od každodennosti v příhraničních oblastech odtržen podobně jako vláda nacionalistů v Nankingu. Po prohře KMT v občanské válce a přesunu na ostrov Taiwan a přilehlá souostroví spolu s velkou částí, leč zdaleka ne se všemi etnology ze státní instituce Academia Sinica, jej stihl tragický osud. Hned zkraje byl obviněn ze špionáže pro KS Číny a zemřel na infarkt ve své kanceláři.

Vzhledem k tomu, že prováděli výzkum s komunitami lidí, kteří formálně neměli své místo v politické struktuře Čínské republiky, činští etnologové a antropologové už jen svou prací problematizovali ideologické postoje

KMT. Především badatelé okolo nestátních institucí byli skrze své terénní výzkumy velmi dobře obeznámeni s katastrofálními důsledky mocenského boje a ideologie uplatňované za vlády KMT. Utilitární cíle vládnoucí strany byly viditelné jak v dočasnosti koncepce „pěti ras“ – evidentně motivované především snahou zabránit ztrátě teritoria –, tak i pragmatickým přijetím Leng Guangdiana do politické struktury až ve chvíli, kdy KMT přesunul dočasné hlavní město Číny do geografické oblasti, ve které měl Leng velký vliv. Intence KMT dokládá i fakt, že ve své asimilační politice pak pokračovali na Taiwanu, kde ji aplikovali vůči místnímu původnímu austronéskému obyvatelstvu (viz Mona 2007). Není tak žádným překvapením, že po převratu zůstali Wu Wenzao, Fei Xiaotong, Lin Yaohua a další na pevnině s idealistickou vidinou politické změny. Hráli tak zásadní roli v projektu rozpoznání národnosti KS Číny, jenž byl prezentován jako přímá antiteze asimilačního projektu KMT. I tady však převládla ideologie, která jejich disciplíny zrušila tím, že je označila za buržoazní pavědy, čímž jejich praktikanty vystavila během více než dvou dekad (cca 1957–1978) sérii politických perzekucí. Alespoň na oko ji nahradila sovětizovanou etnologií, která ovšem měla paradoxně mnohem blíže k východiskům etnologů, jenž odešli na Taiwan. Li Anzhai, velký zastánce autonomie a kultury Tibetanů, paradoxně výrazně přispěl k okupaci Tibetu Čínskou lidovou osvobozenou armádou. Po této deziluzi už se nikdy k tibetologii nevrátil (Yen 2012: 240–241). Fei Xiaotong byl nucen umývat toalety a několikrát uvažoval o sebevraždě.

Pozornější pohled na činnost antropologů a etnologů spolu se zkoumáním politicko-historického kontextu tak problematizuje jejich převážně ideologické dělení na dvě školy. Teoretické a metodologické přístupy obou škol se prolínaly nejen v rámci kulturní antropologie, ale i s etnologií fyzickou. Ve mnou popsaném období navíc působili další významní vědci – například Ma Changshou či Ma Xueliang –, kteří však nenáleželi ke dvěma hlavním institucím, a tudíž stojí vně dichotomního rozdělení. Lépe je tedy, dle mého názoru, při zpětném pohledu na počátky čínské antropologie, sociologie a etnologie upozadit ideologii a vnímat tyto vědy jako volně sdružené do komunity praxe. V raných fázích ji charakterizovala nadřazenost západní vědy, jejíž teoretické rámce i praktická východiska si čínští antropologové a etnologové prostřednictvím častých interakcí s evropskými a americkými kolegy ze zámořských univerzit osvojovali. Sdílenou doménou zájmu čínských antropologů a etnologů byla snaha o zformování vlastního národa skrze prakticky orientovaný terénní výzkum oproti státní politické ideologii, jejíž hybatelé naopak vnímali nehanské obyvatele v důsledku řídkých vzájemných kontaktů čistě abstraktně. Své studiem a terénní praxí získané „kvalifikované vidění“ (*skilled vision*; Grasseni 2007:

213), které však přirozeně produkovalo rozdílné „způsoby vědění“ (*ways of knowing*; *ibid.*: 216), vědci sdíleli při vzájemných projevech uznání i v bouřlivých debatách. Patrně jediným dělítkem tak byly teoretické předpojatosti vycházející z různých pojetí antropologie, sociologie a etnologie. Pomocí nich se však snažili rozvíjet svou disciplínu a utvářet nejen prostor pro boj s vnějšími nepřáteli, z nichž největším bylo imperiální Japonsko, ale i pro problematizaci a rozrůznění ideologického nastavení vládnoucích nacionalistů, jejichž vedení již dopředu předjímalo a očekávalo dané výsledky. Kromě mezinárodního rozměru pak měla tato komunita také dimenzi transgenerační, jelikož první a druhá generace antropologů, jež přežila politické perzekuce KS Číny – především Fei Xiaotong a Liang Zhaotao –, vědu v 80. letech minulého století obnovila. Oddanost antropologů své disciplíně, která problematizovala čínský politický parochialismus a kulturně vžitý etnocentrismus, dokazuje fakt, že se jí nevzdali i přesto, že je za obou režimů mohla potenciálně přivést doslova až do hrobu.

Pojem komunity praxe, podobně jako Fleckova (1981) teze vědomostních kolektivů, silně rezonuje s Yan Fuovou a Liang Qichaovou koncepcí vědeckých disciplín jako komunit vědění. Je důležité nepřehlédnout, že podobně jako Fu a Liang ani čínští antropologové neměli v úmyslu plně nahradit své vlastní ontologické a epistemologické kategorie těmi západními. Usilovali naopak o syntézu – v mnoha případech vyžadující expediční do naprosto neznámého vědomostního teritoria –, která by pomohla k aktualizaci indigenních čínských kategorií (Jenco 2015). Tento proces je viditelný už v počátcích Cai Yuanpeiovy etnologie, která byla vystavěna na syntéze střeoevropských německých a čínských přístupů, především ve vztahu k autoritativním textům. Potřeba syntézy rezonovala i v metodách antropologů a sociologů okolo Wu Wenzaa, z nichž některé plynule navazovaly například na císařské pojetí genealogií. Důležitost příbuznosti a kultu předků jakožto základní složky konfuciánské etiky byla i zásluhou Fei Xiaotonga či Lin Yaohuaa vtělena také do linie čínské koncepce národa, ve které se sbíhaly osvojené pohledy Bluntschliho, Širokogorova a později Stalina.³ Ani ideologický předěl, který nastal po vítězství KS Číny na čínské pevnině, ve výsledku nakonec nepřerušil komunitně-vědomostní linii čínských společenských věd orientovaných na praktický terénní výzkum.

Duben 2023

3 A to i přesto, že Stalinova definice, která byla prostřednictvím KS Číny oficiálně vepsána do státní ideologie jako jediná přijatelná teorie, přepsala důležitost pokrevní linie důrazem na historické procesy (Stalin 1953: 303).

Prameny a literatura

- Amin, Ash – Roberts, Joanne. 2008. Knowing in action: Beyond communities of practice. *Research Policy* 37: 353–369.
<https://doi.org/10.1016/j.respol.2007.11.003>
- Alymov, Sergei. 2019. Intellectual and Political Contexts of the Theory of Ethnos in the Russian Empire/Soviet Union. *BEROSE – Encyclopédie internationale des histoires de l'anthropologie* [online].
 Dostupné z: <https://www.berose.fr/article1610.html>
- Anderson, David G. – Arzyutov, Dmitry V. 2019. The Ethnos Archipelago: Sergei M. Shirokogoroff and the Life History of a Controversial Anthropological Concept. *Current Anthropology* 60, 6: 741–773.
<https://doi.org/10.1086/704685>
- Balaš, Nikola. 2018. Academia without Contention? The Legacy of Czechoslovak Ethnography and Folklore Studies in Czech Anthropology. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 54, 3: 343–370. <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.3.410>
- Cai Yuanpei. 1962. *Cai Yuanpei mizuxue lunzhu* (Cai Yuanpeiovy práce o etnologii). Taipei: Taiwan Zhonghua shuju.
- Cen Jiawu. 1984. *Zhongguo yuanshi shehui shigao* (Nástin historie čínské primitivní společnosti). Beijing: Minzu chubanshe.
- Cravens, Hamilton. 1996. Scientific Racism in Modern America, 1870s–1990s. *Prospects* 21: 471–490. <https://doi.org/10.1017/S0361233300006633>
- Fei Xiaotong – Wang Tonghui. (1936) 2016. *Hualan Yao shehui zuzhi* (Společenská organizace etnika Hualan Yao). Beijing: Minzu chubanshe.
- Fei Xiaotong. 1939a. *Peasant Life in China*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Fei Xiaotong. (1939b) 2016. Guanyu minzu wenti de taolun (Debata ohledně problému národa). In: Ma Rong (ed.): *Zhonghua minzu shi yige: Weirao 1939 nian zhe yi yiti de da taolun* (Čínský národ je jeden: Velká debata okolo roku 1939). Beijing: Shehui kexue wenxian chubanshe: 62–68.
- Fei Xiaotong. 2017. *Fangcao yinyin – Fei Xiaotong zixuan tianye biji* (Voňavé trávy – Terénní zápisky vybrané Fei Xiaotongem). Beijing: Shangwu yinshuguan.
- Feng Jianyong. 2014. The 1911 Revolution and the Frontier: The ‘Political Game’ and ‘State-Building’ in Outer Mongolia during the 1911 Revolution. *The Asia-Pacific Journal* [online] 12, 5. Dostupné z: <https://apjif.org/2014/12/5/Feng-Jianyong/4071/article.html>

- Fleck, Ludwik. 1981. *Genesis and Development of a Scientific Fact*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fu Sinian. (1932) 2011. *Dongbei shigang chugao* (Pracovní verze nástinu historie severovýchodní Číny). Changsha: Yuelu shushe.
- Fu Sinian. (1939) 2003. Zhi Gu Jiegang (Gu Jiegangovi). In: Zou Shude, Li Haitang (eds.): *Fu Sinian Quanj, di qi juan* (Kompletní soubor prací Fu Siniana, svazek 7). Changsha: Hunan jiaoyu chubanshe: 205–206.
- Gonschor, Lorenz. 2017. Revisiting the Hawaiian Influence on the Political Thought of Sun Yat-sen. *The Journal of Pacific History* 52, 1: 52–67. <https://doi.org/10.1080/00223344.2017.1319128>.
- Grasseni, Cristina. 2007. Communities of Practice and Forms of Life: Towards a Rehabilitation of Vision? In: Harris, Mark (ed.): *Ways of Knowing: New Approaches in the Anthropology of Knowledge and Learning*. New York: Berghahn Books: 203–221.
- Gu Jiegang. (1939a) 2016. Zhonghua minzu shi yige (Čínský národ je jeden). In: Ma Rong (ed.): *Zhonghua minzu shi yige: Weirao 1939 nian zhe yi yiti de da taolun* (Čínský národ je jeden: Velká debata okolo roku 1939). Beijing: Shehui kexue wenxian chubanshe: 34–44.
- Gu Jiegang. (1939b) 2016. Xu lun “Zhonghua minzu shi yige”: da Fei Xiaotong xiansheng (Pokračování debaty „Čínský národ je jeden“: odpověď panu Fei Xiaotongovi). In: Ma Rong (ed.): *Zhonghua minzu shi yige: Weirao 1939 nian zhe yi yiti de da taolun*. Beijing: Shehui kexue wenxian chubanshe: 73–83.
- Haberlandt, Michael. 1898. *Völkerkunde* (Etnologie). Leipzig: G. J. Göschen.
- Hostetler, Laura – Wu Xuemei (eds.). 2022. *Qing Imperial Illustrations of Tributary Peoples* (Huang Qing zhigong tu). Leiden: Brill. <https://brill.com/downloadpdf/title/60180>
- Hroch, Miroslav. 1999. *V národním zájmu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Chen Qibin – Xian Yi – Cao Qinhua. 2008. *Renleixue de Zhongguo dashi* (Velikáni čínské antropologie). Ha’erbin: Heilongjiang renmin chubanshe.
- Chung, Yuehtsen Juliette. 2014. Better Science and Better Race? Social Darwinism and Chinese Eugenics. *Isis* 105, 4: 793–802. <https://doi.org/10.1086/679426>
- Jenco, Leigh K. 2015. *Changing Referents: Learning Across Space and Time in China and the West*. New York: Oxford University Press.
- Jenco, Leigh K. 2019. Can the Chinese Nation Be One? Gu Jiegang, Chinese Muslims, and the Reworking of Culturalism. *Modern China* 45, 6: 1–34. <https://doi.org/10.1177/0097700419828017>

- Karlach, Jan. 2014. Strategie ovládnutí barbarů – nepřímá správa jižní Číny a její vývoj. *Nový Orient* 69, 3: 39–47.
- Karlach, Jan. 2016. Jak klan Lili krotil Chladné hory – Historie místních vládců v Liangshanu od Mongolů až po „Novou Čínu“. *Nový Orient* 71, 3: 11–26.
- Klímeš, Ondřej. 2008. Creating Modern Uyghur Identity. Implementation of Soviet Ethnic Policy in Xinjiang in 1930s. *Studia Orientalia Slovaca* 7, 1: 7–29.
- Leibold, James. 2007. *Reconfiguring Chinese Nationalism*. London: Palgrave.
- Li Anzhai. (1944) 1946. *Bianjiang shehui gongzuo* (Sociální práce v pohraničí). Shanghai: Zhonghua shuju.
- Liang Qichao. (1896) 1999. Lun xuehui (O učených společnostech). In: Zhang Pinxing (ed.): *Liang Qichao quanji, di yi juan, Bianfa tongyi* (Kompletní soubor prací Liang Qichaa, svazek 1, Obecný význam reformního hnutí). Beijing: Beijing chubanshe: 26–28.
- Liang Qichao. (1903) 1999. Zhengzhixue Dajia Bolunzhili zhi xueshuo (O učení velkého politologa Bluntschliho). In: Zhang Pinxing (ed.): *Liang Qichao quanji, di si juan, Xin dalu youji* (Kompletní soubor prací Liang Qichaa, svazek 4, Poznámky z cest novým kontinentem). Beijing: Beijing chubanshe: 1065–1076.
- Lin Shu – Wei Yi. 1903. *Minzhongxue* (Nauka o druzích lidí). Beijing: Jingshi daxue tangguan yinshuju.
- Lin Yueh-hua. 1961. *The Lolo of Liang Shan*. New Haven: Human Relations Area Files Press.
- Ling Chunsheng. (1934) 2012. *Songhuaqiang xiayou de Hezhezu* (Hezhenové ze spodního toku Songhuaqiangu). Beijing: Minzu chubanshe.
- Malighetti, Roberto. 2019. Anthropologies from China. Learning from the Past, Prospects for the Future. *BEROSE – Encyclopédie internationale des histoires de l'anthropologie* [online]. Dostupné z: <https://www.berose.fr/article1625.html>
- Matten, Marc A. 2012. “China Is The China Of The Chinese”: The Concept Of Nation And Its Impact On Political Thinking In Modern China. *Oriens Extremus* 51: 63–106.
- Mona, Awi. 2007. International Perspective on the Constitutionality of Indigenous Peoples’ Rights. *Taiwan International Studies Quarterly* 3, 2: 85–139.
- Mullaney, Thomas. 2011. *Coming to Terms with the Nation: Ethnic Classification in Modern China*. Berkeley: University of California Press.
- Reed, Erik K. 1961. Diffusionism and Darwinism. *American Anthropologist* 63, 2: 375–377.

- Rodriguez, Andres. 2017. A 'weak and small' race in China's southwest: Yi elites and the struggle for recognition in Republican China. *Asian Ethnicity* 18, 4: 563–586. <https://doi.org/10.1080/14631369.2016.1267558>
- Širokogorov, Sergej Michajlovič. 1923. *Etnos – issledovanie osnovnykh principov izmenenija etničeskikh i etnografičeskikh javljenij*. Shanghai: Sibpress.
- Sirina, Anna Anatolevna – Zakurdaev, Aleksey Aleksandrovich. 2016. Shirokogoroff – a portrait of the anthropologist (from his letters to the sinologist Alekseev). *Asian Ethnicity* 17, 1: 15–30. <https://doi.org/10.1080/14631369.2015.1086087>
- Stalin, Josef. 1953. Marxism and the National Question. In: *Works (Volume 2)*. Moscow: Foreign Language Publishing House: 300–381.
- Sun Xuewu. (1916) 2008. Renleixue zhi gailve (Stručný přehled antropologie). In: Yang Shengmin – Liang Jingyu (eds.): *Zhongguo renleixue minzuxue xueke jianshe bainian wenxuan* (Výběr textů ke stému jubileu založení čínských věd antropologie a etnologie). Beijing: Zhishi chanquan chubanshe: 1–12.
- Vermeulen, Han F. 2006. The German Invention of Völkerkunde: Ethnological Discourse in Europe and Asia, 1740–1798. In: Eigen, Sara – Larrimore, Mark (eds.): *The German Invention of Race*. Albany: State University of New York Press, 123–145.
- Vermeulen, Han F. 2008. *Early history of ethnography and ethnology in the German enlightenment: anthropological discourse in Europe and Asia, 1710–1808*. Doctoral thesis. Leiden University Scholarly Publications [online]. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/1887/13256>
- Wang Liping. 2020. Internal Orientalization or Deorientalization? Disciplinary Conflicts and National Imaginations in China, 1912–1949. *Modern China* 46, 4: 339–371. <https://doi.org/10.1177/0097700419857522>
- Wang Mingming. 2005. Anthropology in Mainland China in the Past Decade: A Brief Report. *Asian Anthropology* 4, 1: 179–186.
- Wang Mingming. 2017. The West in the East: Chinese Anthropologies in the Making. *Japanese Review of Cultural Anthropology* 18, 2: 91–123. <https://doi.org/10.1080/1683478X.2005.10552556>
- Wang Tao. (1882) 1963. Taoyuan wenlu waibian (Dodatečné eseje Wang Taa). In: Yang Jialuo (ed.): *Yangwu yundong wenxian huibian, di yi juan* (Kompilace dokumentů Hnutí za sebezposílení, svazek 1). Taipei: Shijie: 480–503.
- Wen Chunlai. 2018. *Shenfen, guojia yu jiyi* (Identita, stát a paměť). Beijing: Beijing shifan daxue chubanshe.

- Wenger-Trayner, Etienne – Wenger-Trayner, Beverly. 2015. Introduction to communities of practice: A brief overview of the concept and its uses. *Wenger-Trayner* [online]. Dostupné z: <https://www.wenger-trayner.com/wp-content/uploads/2022/06/15-06-Brief-introduction-to-communities-of-practice.pdf>
- Whittaker, Jacob Tyler. 2008. *Yi Identity and Confucian Empire: Indigenous Local Elites, Cultural Brokerage, and the Colonization of the Lu-ho Tribal Polity of Yunnan, 1174–1745*. Nепublikovaná disertační práce. Berkeley: University of California.
- Wu Wenzao. (1932) 1990. Wenhua renleixue (Kulturní antropologie). In: Shi Siwen (ed.): *Wu Wenzao: Renleixue shehuixue yanjiu wenji* (Wu Wenzao: Sebraná díla o sociologickém a antropologickém výzkumu). Beijing: Minzu chubanshe: 37–74.
- Yang Weigang. 1992. *Liangshan qing: Liangshan diqu chaofei jishi* (Situace v Liangshanu – Záznam o potlačování banditů v oblasti Liangshanu). Beijing: Jiefangjun chubanshe.
- Yen Hsiao-pei. 2012. *Constructing the Chinese: Paleoanthropology and Anthropology in the Chinese Frontier, 1920–1950*. Nепublikovaná disertační práce. Cambridge (MA): Harvard University.
- Yen Hsiao-pei. 2014. Evolutionary Asiacentrism, Peking Man, and the Origins of Sinocentric Ethno-Nationalism. *Journal of the History of Biology* 47, 4: 585–625. <https://doi.org/10.1007/s10739-014-9381-4>
- Zhong Jingwen. 1994. “Wu si” shiqi minsu wenhuaxue de xingqi - chengxian yu Gu Jiegang, Dong Zuobin zhu guren zhi ling (Vzestup folkloristiky za Májového hnutí – Věnováno duším přátel Gu Jieganga a Dong Zuobina). In: Zhong Jingwen (ed.): *Zhong Jingwen xueshu lunzhu zixuanji*. Beijing: Shoudu shifan daxue chubanshe: 488–538.